

Els resultats de 10 anys de pastura holística

Poques vegades tenim l'oportunitat de comprovar com un sistema de gestió és capaç de millorar la terra i la biodiversitat vegetal que sustenta al llarg de 10 anys. Fa una dècada, en Jaume Brustenga es va proposar d'aplicar a la seva finca la gestió holística que proposa Allan Savory. Unes poques ovelles, unes tanques de mallasso i la seva persistència van transformant un fenassar poc nutritiu en una mena de prat de dall amb una biodiversitat que nodreix el bestiar i també la terra.

TEXT: JAUME BRUSTENGA. IMATGES: JÚLIA BRUSTENGA.

A l'Agroultura número 52, de l'estiu del 2013, vam publicar un article sobre el maneig de les pastures basat en les pautes que ens dona la gestió holística de l'Allan Savory i que estàvem aplicant de manera experimental a la finca de casa, en el poble bagenc d'Artés.

Vam adaptar el mètode a les condicions de casa, amb un petit ramat d'ovelles per a l'autoconsum, i vam veure que les tanques de mallasso rígides eren una bona opció perquè dificultaven força tant que el bestiar es pogués escapar com l'atac per part de depredadors.

El tancat de 36 metres quadrats amb sis o set ovelles dins dona una càrrega ramadera d'unes 1600 ovelles per hectàrea, que no és poca cosa. Aquests tancats es canvien d'ubicació dues vegades al dia, al matí i al vespre. Com a conseqüència, les ovelles tenen menjar nou dues vegades al dia, sempre estan netes, no dormen mai damunt dels seus fems...

LES CRÍTQUES

Ens han dit de tot. La crítica més habitual és que això que fem és molta feina

i que és com un esclavatge. Bé, l'esclavatge jo l'entenc com una cosa que et ve imposada de fora, no una opció que tries tu. Jo parlaria més aviat de compromís. Però el compromís hi és amb qualsevol cosa i la gent que té bestiar sap de què parlo. Simplement, veig que la gent que té un gos a casa i se'n vol cuidar una mica és fàcil que dediqui mitja hora al matí i mitja hora al vespre per anar-lo a passejar. De mitjana, és el que dediquem a casa a fer el canvi de tancats. Prefereixo les ovelles.

EL MÈTODE HOLÍSTIC DE SAVORY

Simplificant-ho molt, Savory proposa una gestió de les pastures basant-se en dos aspectes: d'una banda, l'impacte que fa el bestiar quan es concentra en una càrrega ramadera alta; i d'altra banda, en deixar l'espai pasturat en un repòs llarg perquè l'herba es pugui recuperar bé, abans de tornar-hi a entrar el bestiar.

També se'ns critica que el bestiar, en un espai tan reduït, està confinat, no pot fer gaire exercici i que és més bonic que el bestiar pugui campar «lliurement». És cert, tot i que dins del tancat no paren de moure's i de vegades també salten i corren. **Traspassar el nostre concepte de llibertat al bestiar és una mica delicat.** Potser, si els ho poguéssim preguntar, ens dirien que prefereixen un bon prat amb herba diversa i bona que poder córrer molt tros en un desert polsós.

He vist finques on als seus propietaris els agrada poder veure el bestiar «lliure» convertides en autèntics deserts, fins i tot en zones amb una pluviometria molt més bona que la del Bages, com el Ripollès.

No oblidem que **el sistema Savory es basa en l'observació del moviment natural dels ramats**, assetjats constantment pels depredadors. En aquestes condicions, el ramat es protegeix agrupant-se, perquè l'estratègia dels depredadors és intentar aïllar un animal per poder-lo atacar. Amb aquesta manera de fer l'impacte animal sobre el món vegetal és intens i fa que evolucioni cap a un prat ben conformat.

1. Per a més informació vegeu l'article aparegut a l'Agrocultura número 84, "La carn i la llet de bestiar alimentat amb herba tenen més fitonutrients promotors de la salut"

Quan els depredadors no hi són, el bestiar té tendència a dispersar-se i comença a triar més allò que menja i allò que no, i a més l'herba que no es menja queda dreta en lloc de quedar aixafada. La vida de les nostres ovelles és infinitament menys estressada que la d'un ramat salvatge i simplement intentem imitar les condicions d'aquest darrer fent una pleta més o menys estreta.

També hem rebut crítiques per tenir el bestiar sempre a fora, amb xais acabats de néixer en ple hivern. Recordo la primera vegada que ens van néixer xais, pels volts de Nadal, i feia un fred que pelava. Vaig muntar un refugi amb una teuladeta, jaç de palla, parets i sostre aïllats. Quan era de nit vaig anar a veure'ls. Estava tothom a fora, en plena gebrada. Ho vaig comentar a un pastor i em va dir: «mentre tinguin la panxa plena, no cal que pateixis». **Des d'aleshores, només ens preocupem de vetllar que tinguin la panxa plena.**

El sol de l'estiu és més molest. Idealment, en una devesa ben formada, hi hauria d'haver arbres repartits que fessin ombra. Però sempre hi haurà

Tots coneixem gent que es deixa un dineral en llavors de pradenques que moren al cap de poc temps d'haver nascut o ni tan sols neixen

prats sense arbres. De moment ho hem resolt parcialment amb un tros de malla d'ombrejar.

01. En Jaume Brustenga canviant el tancat de les ovelles.

02. Abellera.

03. Fromental, gramínia pradenca típica dels prats de dall.

LES PREGUNTES

«I no aniríeu més de pressa sembrant llavors de pradenques?»

La resposta és «potser sí», però el nostre experiment es basa en l'ús d'espècies silvestres. El motiu és molt senzill, no cerquem només el valor i la producció farratgera sinó un prat divers, un ecosistema

complex i interessant, que ajudi a mantenir la salut del bestiar que hi pastura i de les persones que mengen els productes que se'n deriven¹.

Però no és només això: tots coneixem molta gent que es deixa un dineral en llavors de pradenques que moren al cap de poc temps d'haver nascut o ni tan sols neixen. Les condicions d'un prat són molt concretes: **necessiten un terreny que es pugui mantenir flonjo encara que no es treballi i que, per tant, tingui una activitat microbiològica aeròbia important, amb un equilibri entre fongs i bacteris o un lleuger predomini fúngic...**

Aquestes condicions no es troben en un camp que acabem de treballar, on sembrem el prat i esperem que sigui permanent. Aquest prat acabarà compactat, segurament amb una naixença important de llengua de bou (*Rumex crispus*), que sovint porta el ramader a aixecar el prat al cap de quatre o cinc anys perquè hi ha més Rumex que prat, per tornar-lo a sembrar a continuació.

Recordo una conversa amb un ramader del Ripollès que es queixava d'aquest fet. Li vaig demanar què passava en els prats naturals i em va dir que allà no hi sortia la llengua de bou. Li vaig dir que ja sabia què havia de fer: transformar el prat en un prat natural. Va quedar desconcertat, però no vaig saber com ajudar-lo més. En qualsevol cas, qui fa el prat és el bestiar, el maneig, la paciència i el temps.

Equivital s.l.
preparados de plantas

Extractos de plantas para agricultura

preparados de ortiga
cola de caballo
formulaciones propias

ctra. del campo, 3 / Aberin - Navarra
t. 948 555 101
630 638 946
www.equivitalsl.com
info@equivitalsl.com

D'altra banda, és fàcil que les llavors comercials de pradenques **hagin estat seleccionades en condicions diferents** de les que hi ha a casa meva, tot i que suposo que es deu trobar de tot. Però la veritat, ens feia gràcia simplement anar mirant què passava, com evolucionava l'herba en anar pasturant.

«I cal canviar el tancat dos cops al dia? No es pot fer un cop al dia o cada dos o tres dies o un cop a la setmana?»

Aquí la resposta ja és més complicada. No hi ha gaire normes fixes. Evidentment, no hi ha cap obligació de canviar tancats dos cops al dia. Sobretot ens hauríem de fixar que, a la primavera, és millor que el bestiar no estigui més de tres dies a la mateixa parcel·la perquè l'herba rebrota de seguida i si es tornen a menjar el rebrot, aleshores estem perjudicant profundament aquella herba. La resta de l'any, sobretot les èpoques que no hi ha creixement, estiu i hivern, aquesta norma pot ser molt més laxa.

Evidentment, aquesta norma gairebé mai es pot complir a la majoria de finques, però està bé que ho tinguem al cap i, quan ho puguem triar, intentar acostar-nos-hi. Nosaltres només posem el bestiar en un tancat gran si hem de marxar fora de casa alguns dies. És el comodí que tenim. En canvi, com a norma general, mirem de mantenir el mateix ritme tot l'any. Normalment, aprofitem l'hivern per fer els trossos més pobres, perquè igualment els hauríem d'afegir menjar.

Si no anem passant pels trossos pobres aquests no es beneficien dels efectes de l'impacte animal. Hi ha rodals on, des que correm per allà, fa 30 anys, amb

prou feines hi ha sortit mai herba. A base d'anar-hi passant, aquesta situació va canviant. Hem de tenir en compte, però, que a la majoria de parcel·les només hi passem un cop l'any. Només a les més productives hi podem passar dues o tres vegades.

EVOLUCIÓ DE L'HERBA

Al solell

Primer de tot cal dir que hi ha moltes diferències entre el solell i l'obaga. **Si tota la finca mirés a migdia, potser hauríem tret conclusions poc optimistes.** A les zones més solelles, dominades pel llistó (*Brachypodium retusum*), l'evolució és lenta, però hi havia trossos pràcticament sense herba que s'han anat cobrint, encara que sigui amb espècies poc desitjables; però per alguna cosa es comença.

Qui fa el prat és el bestiar, el maneig, la paciència i el temps

Sovint hi dominen l'ordi bord (*Hordeum murinum*) i l'estripasacs o escaldaboques (*Bromus diandrus*).

Aquestes herbes es poden pasturar fins que espiguen. Un cop han espigat, les ovelles no se les volen menjar. Aleshores, l'estratègia bona és intentar que hi passin abans, si es pot. Un cop han espigat, de vegades passem la desbrossadora per reduir la quantitat de llavor i afavorir que surtin altres espècies. El dàtil (*Dactylis glomerata*), una bona pradenca perenne, és molt rústica i se'n poden trobar molts exemplars en aquestes zones més asolellades.

ACONSEGUIR MÉS ESTABILITAT RUMINAL

“En els cursets del mètode Obsalim hem après una cosa molt important pel que fa a l'estabilitat ruminal dels remugants, i és que els convé fer dos àpats al dia que siguin el màxim de semblants. Convé que mengin variat dins del mateix àpat, però és millor que els àpats s'assemblin entre ells

i que fem els canvis d'alimentació gradualment. D'aquesta manera s'assoleix la màxima estabilitat ruminal i aprofiten molt millor allò que mengen.

Per tant, si canviem les ovelles de tancat dos cops al dia, això ho portem molt bé.”

COMPROVANT EL PERFIL DEL SÒL

En el perfil del sòl es poden apreciar 10 centímetres amb una alta densitat d'arrels i 15 centímetres més força tous i amb presència clara d'arrels. Més avall, ja està més endurit i la presència d'arrels costa més d'apreciar. D'aquí a cinc anys estaria bé poder comparar si aquest horitzó s'ha anat aprofundint el perfil.

A la majoria de parcel·les només hi passem un cop l'any

També hi ha diferències entre els trossos que havien estat treballats i els que no. Els que havien estat treballats han de fer el pas d'espècies anuals a espècies perennes (passant, evidentment, per la llengua de bou). Sovint també estan dominats per l'ordi bord i l'estripasacs, però de mica en mica hi van sortint pradenques perennes i herbes acompanyants dels prats. En el declivi de la llengua de bou, que en algun rodal es podia trobar a raó de quatre o cinc exemplars per metre quadrat, creiem que hi han tingut un paper important els talpons.

A l'obaga

La majoria de feixes de l'obaga no havien estat treballades des que eren vinya, ara deu fer 50 anys. Eren un fenassar (*Brachypodium phoenicoides*) amb

EL PAPER DELS PRATS EN LA MITIGACIÓ DEL CANVI CLIMÀTIC

En una atmosfera rica en CO₂ com l'actual, els ambients amb poca biomassa vegetal incrementen la taxa de retenció de carboni en el sòl. Els prats i les pastures ben gestionades tenen potencial per segrestar el 10 per cent dels gasos amb efecte d'hivernacle que està produint la humanitat.

Font: Sergi Nuss: "Pastoralisme i ramaderia extensiva, un llegat a preservar". Agroicultura núm. 84.

alguns rodals d'esbarzers, alguns pins i algunes alzines i roures. Aquí no s'ha hagut de fer el pas d'herba anual a perenne —el fenassar ja és un prat permanent— sinó que es cercava l'evolució a un prat més madur i amb espècies indicadores de terreny fèrtil. D'herbes acompanyants, en el fenassar, ja n'hi ha moltes. Entre les graminies, el mateix dàctil i *Avenula* sp. Però també la garlanda, la botja, la jonça, el plantatge i moltes altres.

L'estratègia que segueix el fenàs per dominar el prat és que les gleves sempre queden dretes i ofeguen la resta d'herba, que ha de cercar els espais buits per poder créixer. El fenàs es va assecant i pot arribar a tenir un aspecte prou lleig. Només a la primavera reverdeix una mica. Quan comencem a aixafar les gleves de fenàs, comença a millorar la diversitat. A casa ha estat la garlanda (*Vicia cracca*) qui n'ha sortit més beneficiada, i encara el mes de maig, es tenyeix tota l'obaga del color granatós de les seves flors.

A partir del segon o tercer any vam començar a veure espigues de *Poa pratensis*. Aquesta ja és una pradenca farratgera perenne de bona qualitat que mica en mica es va estenent des de l'obaga cap al solell, sense fer, però, grans densitats d'espigues ni gleves compactes com el dàctil.

A partir del quart any **vam localitzar les primeres espigues de fromental, amb gran emoció**. El fromental (*Arrhenatherum elatius*) és l'herba pradenca perenne que dona nom a la comunitat vegetal del prat de dall a tot Europa. Per tant, és una herba emblemàtica dels prats ben conservats i equilibrats. Poc habitual al pla de Bages, ja que no hi trobem gaires prats que no siguin fenassars, la podem veure de vegades en alguna vora de camí en

sin. Doncs ja n'hi ha! *Festuca pratensis* és una herba pradenca de gran qualitat.

De mica en mica les herbes acompanyants que caracteritzen els prats de dall ben conservats van apareixent i es van estenent: pimpinella, salsifi, guixó, unglà de gat, darrerament alguna campaneta, etcètera. Pel que fa a les orquídies, des del principi que veiem algunes abelleres (*Ophris* sp.) i progressivament han anat augmentant en quantitat i diversitat. Ara ja hi trobem *Orchis simia* i *Orchis antropophora*, entre d'altres.

Durant la primavera del 2022 hem acollit una sessió de botànica d'un curs de pastures de l'Escola Agrària de Manresa. Normalment anem a veure prats a zones amb més pluviometria, com la Garrotxa, però en aquesta ocasió vam voler encarar més el curs a zones més secanes. Va venir l'Andreu Salvat, botànic especialista en valoració de prats. L'endemà em va enviar un missatge dient "Moltes gràcies per la visita, com a botànic puc afirmar que has assolit uns resultats excepcionals". No puc negar que el comentari em va fer força il·lusió!

EN DEFINITIVA...

El balanç que fem passats 10 anys és molt positiu, tenint en compte l'evolució que ha fet l'herba. Cal continuar millorant els prats, de manera que vagin minvant les herbes poc desitjables, sobretot a les zones solelles. Potser es podria millorar la gestió en alguns aspectes per tal d'accelerar el procés, però de moment no ens plantegem grans coses.

En un futur ens agradaria poder tancar cada feixa i allà dins fer moure el bestiar amb un sistema més fàcil, però de moment continuarem amb els mateixos tancats que fins ara, perquè és un sistema senzill i fa el fet.

Malauradament, en el nostre experiment no podem parlar de números ni de produccions ni de res de tot això, perquè molts aspectes no són extrapolables a una mida de ramat professional i moltes dades tampoc les sabem. **Ens limitem a moure tanques i anar veient com evoluciona l'herba**. Tasca, per cert, apassionant. 🌸

De mica en mica les herbes acompanyants que caracteritzen els prats de dall ben conservats van apareixent i es van estenent

04. Espectacular agrupació d'orquídies acompanyant un trèbol pudent.

llocs frescals i humits. Al Moianès i al Lluçanès ja és molt habitual.

El 5 d'agost del 2017 un incendi forestal va passar per casa i ho va deixar tot calcinat. L'any següent no vaig saber veure cap espiga de fromental i patia per com podia haver afectat l'incendi a la composició del prat. Però el 2019 hi va haver una explosió d'espigues que ja no s'ha aturat. Cada any n'hi ha més. Quan està ben espigat, a finals de maig, fa goig perquè fàcilment assoleix un metre i mig d'alçada. A part d'això, no vaig notar cap efecte en la composició de l'herba del prat.

La primavera del 2022 hem localitzat per primera vegada unes espigues de *Festuca pratensis*. *Festuca* és un gènere important de graminies pradenques i m'estranyava que a casa no n'hi hagues-